

2. Пчеліна О. В. Особливості огляду електронного документа // Актуальні питання розслідування кіберзлочинів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 10 груд. 2013 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2013. С. 159–161.

3. Пчеліна О. В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2017. 568 с.

4. Пчеліна О. В. Теоретичні основи формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності : монографія. Харків : В справі, 2017. 524 с.

Одержано 03.02.2021

УДК 340.15

Дмитро Вікторович СЛИНЬКО,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7960-615X>;*

Лідія Іванівна КАЛЕНІЧЕНКО,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4068-4729>*

ВІТЧИЗНЯНЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ, ЩО ПЕРЕБУВАЛИ У СКЛАДІ АВСТРІЙСЬКОЇ (АВСТРО-УГОРСЬКОЇ) ІМПЕРІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У результаті буржуазних революцій у Європі 1848-1849 р.р., метою яких було скасування середньовічних обмежень (феодальної власності, станового поділу людей, цехової системи тощо) і створення простору для приватної ініціативи, виникає нове, буржуазне право, у т.ч. й процесуальне. Зберігаючи певне наступництво з феодальними правовими системами, буржуазне право стає правом нового типу, адже його побудова здійснюється на абсолютно нових засадах. У вказаний період часу певна частина нинішньої території України перебувала у складі Австрійської, а з 1868 р. – Австро-Угорської імперії.

У липні 1853 р. австрійський парламент прийняв кримінально-процесуальний кодекс. Він став першим в історії Австрійської монархії нормативно-правовим актом, який виокремив кримінальне (матеріальне) та кримінально-процесуальне право. На думку І. Й. Бойка, цей кримінально-процесуальний кодекс, який у історико-правовій літературі згадують як Закон про кримінальне судочинство 1853 р., запровадив часткову гласність процесу [1, с. 78]. Проте він майже виключив участь громадськості у здійсненні судочинства, попереднє таємне слідство отримало більше значення, лише кінцеві слухання справ отримали усний і публічний характер, але відігравали другорядну роль [2, с. 729].

Поступовий розвиток економічних та політичних відносин у державі зумовив необхідність вжиття заходів з метою скорочення термінів розслідування та зменшення кількості справ у судах. Тому у травні 1873 р. австрійський монарх затвердив новий кримінально-процесуальний кодекс, який поширював свою чинність на всю територію Австро-Угорської імперії, у тому числі на українські землі, що перебували ц у її складі.

Цей кодекс скасував чинність попередніх нормативно-правових актів, які регулювали здійснення кримінального судочинства і діяв із незначними змінами до розпаду Австро-Угорщини. Слід звернути увагу, що зазначений кодифікований нормативно-правовий акт регламентував кримінальне судочинство виключно у загальних судах, оскільки для військових судів існувала окрема кримінально-військова процедура. Крім того, у 1912 р. був введений в дію військовий кримінально-процесуальний кодекс.

Австро-угорський кримінально-процесуальний кодекс 1873 р., який діяв на українських землях, що перебували у складі імперії, закріплював основоположні принципи процесу у кримінальній сфері. Так, закріплювалися: 1) початок процесу лише за скаргою; 2) здійснення від імені держави вповноваженим законом органами; 3) усність та гласність процесу; 4) принцип змішаного судочинства (запровадження суду присяжних щодо політичних справ); 5) право обвинуваченого не свідчити проти себе; 6) обов'язок доведення вини обвинуваченого державним обвинувачем; 7) обвинувачений мав право вільного вибору захисника; 8) вільна оцінка доказів; 9) винесення рішення по справі за внутрішнім переконанням суддів.

У галузі цивільно-процесуального законодавства, після відхилення кількох проєктів, у березні 1895 р. був прийнятий Закон про судовий процес у цивільних справах, який набував чинності з 1 січня 1898 р. Цей кодекс з невеликими змінами продовжував діяти до розпаду Австро-Угорської імперії у 1918 р. У травні 1896 р. він був доповнений положеннями щодо виконання судових рішень по цивільних справах і судових вироків у кримінальних справах у частині примусового стягнення грошових штрафів і судових витрат [3, с. 70].

Цивільно-процесуальний кодекс 1895 р. передбачав участь адвоката у цивільному судочинстві. Судові дії виконувалися сторонами особисто або через повіреного. В окружних судах, судових палатах і у вищому суді сторони були зобов'язані діяти виключно через посередництво адвоката. Лише провадження щодо шлюбних справ в окружних судах відбувалися без участі адвоката. Цивільний судовий процес був змагальним і носив усний характер. У справах, за якими сторони могли діяти у суді лише через посередництво адвокатів, перед усним змаганням сторін відбувався обмін змагальними паперами. В інших випадках подання клопотання, призначеного для підготування усного змагання, було допустимим лише у випадках, передбачених чинним законодавством. Усне змагання відбувалося за правилами, встановленими для будь-якого розгляду взагалі та передбачало надання доказів. Публічні документи, які склалися в межах дії процесуального закону урядовцем чи посадовою особою у визначеній формі у зв'язку з виконанням повноважень, визнавалися законним доказом у суді. Таку ж доказовість мали документи, складені посадовими особами у межах наданої компетенції, якщо вони були написані поза межами дії кодексу. Важливим доказом у суді служили свідчення свідків.

На підставі усного розгляду у цивільній справі виносилося рішення, яке оголошувалося після закінчення розгляду. Оголошуване рішення аргументувалося доказами, на підставі яких було сформульоване. Оголошення рішення по справі могло відбутися навіть за відсутності однієї сторони. Сторони отримували копію рішення у повному складі, з усіма аргументами та судженнями, на яких ґрунтувалося. На рішення, прийняті судом по цивільній справі, допускалося подання апеляції до вищестоящої судової інстанції. Так, на рішення крайового (окружного) суду могла бути подана скарга до Вищого крайового суду у Львові [2, с. 727].

Отже, навіть з урахуванням застарілості та недосконалості процесуального законодавства, яке діяло на українських землях у складі Австро-Угорської імперії та було спрямоване на утвердження імперських позицій, маємо констатувати його певний демократизм і наступництво.

Висновок. Зважаючи на викладене вище, можемо констатувати, що процесуальне право на українських землях, що перебували у складі Австрійської, а з 1868 р. – Австро-Угорської імперії, характеризується низкою певних особливостей, а саме: 1) зберігає й посилює окремі риси середньовічного процесу (світський характер, раціональність, стадійність); 2) процесуальне право відмежовується від матеріального, відтак починають формуватися процесуальні галузі права; 3) здійснюється кодифікація процесуального законодавства.

Список бібліографічних посилань

1. Бойко І. Й. Покарання на українських землях за кримінальним законодавством Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918 рр.). *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2014. Вип. 59. С. 71–79.
2. Бойко І. Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (IX–XX ст.) : навч. посіб. Львів : Видав. центр. ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. 904 с.
3. Кульчицький В. С., Бойко І. Й., Настасяк І. Ю., Мікула О. І. Апарат управління Галичиною в складі Австро-Угорщини. Львів, 2002. 82 с.

Одержано 29.01.2021

УДК 341.131

Сергій Вікторович СЛИНЬКО,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2182-1436>

ПРЕЦЕДЕНТИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Наукова новизна тез полягає у визначенні прогалин кримінального процесу, суперечливості класичної правової системи основним положенням правових стандартів процедури процесу та зміни, що вказують на неможливість застосування диспозиції окремих норм практикою.

Перша процесуальна конструкція прецедентів кримінального процесу визначається на стадії досудового розслідування. Дане положення можна розкрити на підставі змін чинного КПК України від 22. 11. 2018 року.

Чинне законодавство встановило досудове провадження у формі досудового розслідування та дізнання. Досудове розслідування здійснює слідчий, а дізнання проводить дізнавач, який має процесуальні повноваження слідчого. Згідно ст. 214 КПК України диспозиція даної статті визначає, що досудове розслідування та дізнання повинно починатися після внесення відомостей про вчинене кримінальне правопорушення та проступок до Єдиного реєстру досудового розслідування. Після процедури реєстрації заяви у Єдиному реєстрі слідчий, дізнавач мають право проводити слідчі (розшукові) дії щодо встановлення обставин кримінального проступку.

Однак, законодавство порушує дану тезу та вважає, що дізнавач, який на підставі ст. 40-1 КПК України, має процесуальні повноваження слідчого повинен проводити слідчі (розшукові) дії до початку процедури реєстрації про вчинення кримінального правопорушення. Він має право відбирати пояснення; призначати проведення медичного освідчення судово медичним експертом; отримати висновок спеціаліста за результатами фіксації обставин кримінального правопорушення за допомогою технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи